

фенольні сполуки (флавоноїди, кумарини, хінони), пектинові речовини, сапоніни й аскорбінова кислота. Препарати пасифлори використовують як седативний засіб при неврастенії, безсонні, хронічному алкоголізмі, гіперкінезах, постгрипозних арахноїдах, клімактеричних порушеннях та іншій патології центральної нервової системи [4].

У гомеопатії використовується свіжа трава як снодійний, легкий протиспатичний, знеболюючий та протиревматичний засіб [2].

Список використаних джерел

1. Державна Фармакопея України : у 3 т. / Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». Вид. 2-ге. Харків : Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2014. Т. 3. 732 с.
2. Ковальов В. М., Павлій О. І., Ісакова Т. І. Фармакогнозія з основами біохімії рослин : підруч. для студ. вищфармац. навч. закл. та фармац. ф-тів вищих мед. навч. закл. III–IV рівнів акред. Вид. 2-ге. Харків : НФаУ, МТК-книга, 2004. 704 с.
3. Красовський В. В., Черняк Т. В., Оніпко В. В., Гапон С. В. Перспективи інтродукції страстоцвіта м'ясо-червоного (*Passiflora incarnata* L.) в Лісостепу України. Охорона біорізноманіття та історико-культурної спадщини у ботанічних садах та дендропарках : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Умань, 28-30 верес. 2021 р. Умань, 2021. С. 188-191. <https://doi.org/10.37555/2707-3114.1.2021.247676>.
4. Лікарські рослини : енциклопедичний довідник / за ред. А. М. Гродзінського. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, Український виробничо-комерційний центр «Олімп», 1992. 544 с.
5. Меженський В. М., Меженська Л. О., Якубенко Б. Є. Нетрадиційні ягідні культури : рекомендації з селекції та розмноження. Київ : Компрінт, 2014. 119 с.
6. Попова Н. В. Пасифлора інкарнатна. Фармацевтична енциклопедія. URL : <https://www.pharmacyclopedia.com.ua/article/9014/pasiflora-inkarnatna>.

СТІЙКІСТЬ СУЧАСНИХ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ДО АЛЬТЕРНАРІЇ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Н.М.Кутіщева, Н.О. Шугурова
Інститут олійних культур НААН
kutishcheva2017@gmail.com
N. M. Kutishcheva, N. O. Shugurova

RESISTANCE OF MODERN SUNFLOWER HYBRIDS TO ALTERNARY IN SOUTHERN UKRAINE

Annotation: When monitoring the phytosanitary state of sunflower crops in 2020-2022, a high harmfulness of a facultative pathogen from the genus *Alternaria* was noted. According to the results

of the research, a number of sunflower hybrids of the Ukrainian selection resistant to this disease were identified: IOK - Marshal, Tur, Mirny; SGI - Bolgrad, Barrier, Bug, Vivat; IR them. V.Y. Yurieva - Boyarin, Fundator, Ravelin, Yarilo.

Key words: phytosanitary, monitoring, sunflower, hybrids, pathogen, resistant.

При проведенні моніторингу фітосанітарного стану селекційних та товарних посівів соняшника в період 2020-2022 років, відмічена значна шкодочинність факультативного патогену роду *Alternaria* який відноситься до сімейства недосконалих грибів. Збудник альтернаріозу (***Alternaria helianthi (Hansford) Tubaki***) формує розвинений міцелій темнуватого кольору, на якому утворюються конідіеносці з конідіями.

Значного поширення популяція патогенна набуває при високих температурах та при низьких показниках відносної вологості повітря. Шкодочинність альтернаріозу соняшника проявляється в погіршенні посівних і товарних властивостей насіння, що веде до зниження якісних показників олії. Зберігаються патогени в ґрунті, в рослинних рештках та на насінні [1]. Шкодочинність хвороби дуже велика, в сприятливих умовах ураженість рослини доходить до 100%, а недобір урожаю становить 50% і більше. За результатами обстеження посівів в 2020-2022 рр., поширення хвороби набуло епіфітотійних обсягів. Інтенсивне проявлення хвороби відмічалось в вегетаційний період 2020 р. Поширення хвороби коливалося від 35-60 % в залежності від сортового складу площі посівів соняшнику [2].

За результатами проведеного скринінгу гібридів соняшнику, рекомендованих для поширення на Півдні України, встановлено високий ступінь їх чутливості до альтернарії.

Через перенасичення сівозмін соняшником, в 2020 році, відмічали епіфітотійний розвиток інфекційної хвороби рослин на значній посівній площі під соняшником. В більшості сільгоспприємств різних форм власності, прояв цієї хвороби в такій кількості, знизив очікуваний показник врожаю на 35-40 %. В умовах 2020 року максимальне розповсюдження хвороби сягало 85,0 % , а подекуди і 100 % [2].

Аналізуючи фітосанітарний стан біоценозів і враховуючи тенденцію циклічності епіфітотій, слід чекати в найближчий час чергової форсмажорної ситуації. Це може призвести до часткової, або повної втрати врожаїв соняшнику. Для обмеження негативної дії цього патогену застосовують систему інтегрованого захисту рослин. Вона поєднує в собі хімічний та біологічний заходи. Найбільш ефективними та сучасними в цій системі є селекційний і генетичний методи. Результатом взаємодії цих двох методів є введення у виробництво стійких гібридів соняшнику.

В ІОК НААН, впродовж неперервного селекційного циклу,

на стаціонарному інфекційному полігоні щорічно оцінюються до 3000 селекційних зразків соняшнику, різного географічного походження, з якого в подальшу селекційну роботу залучається 2-3 генотипи для створення нових стійких гібридів соняшника.

В програму одночасного тестування залучені сучасні комерційні гібриди вітчизняної та іноземної селекції на стійкість до комплексу хвороб в тому числі і на ознаку стійкості до альтернاریозу або чорної плямистості.

У результаті досліджень виділили лінійку гібридів, які мали високу стійкість до вищеозначеної хвороби. Це гібриди Маршал, Тур, Мирний селекції ІОК; гібриди Болград, Барер, Буг, Віват селекції СГІ м. Одеса; гібриди соняшнику Боярин, Фундатор, Равелін, Ярило створені ІР ім. В.Я. Юр'єва НААН м. Харків.

З гібридів соняшнику іноземної селекції слід відмітити гібрид Рейна селекції Мей Агро Сид (Туреччина) та НС-Х-7899 селекції Інституту польовництва та овочівництва, м. Нові Сад, Сербія.

Більшість сучасних вітчизняних гібридів є стійкими або толерантними до альтернării і за цим показником перевершують більшість гібридів соняшнику іноземної селекції.

Важливим фактором обмеження розповсюдження хвороби є вдосконалення технологій вирощування соняшнику, оптимальна його ротація в сівоzmіні, а також сучасні організаційні заходи при збиранні, зберіганні та переробці насіннєвого матеріалу.

Список використаних джерел

1. Петренкова В.П. Стан і перспективи селекції соняшнику на стійкість до хвороб. Стійкість соняшнику до біо- та абіотичних чинників: зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 червня 2014 року). Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2014. С.16–17.
2. Кутіщева Н.М., Шугурова Н.О. Проблеми аграрного виробництва на сучасному етапі і шляхи їх вирішення. Перспективні гібриди соняшнику за ознакою стійкості до альтернării в умовах півдня України: зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції присвячена ювілейним датам від дня народження видатних вчених-рослиників: 130-річчю від дня народження доктора біол. наук, професора Льва Миколайовича Делоне; 120-річчю від дня народження кандидата с.-г. наук Софії Михайлівни Фріденталь, Харків – 2021 С. 381.